

Innst. 165 L

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument 8:20 L (2013–2014)

**Innstilling fra justiskomiteen om representantfor-
slag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø,
Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn om lov om
endringer i lov om rettergangsmåten i straffesak-
ker (straffeprosessloven) og i lov om gjennomfø-
ring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)
(straffeprosessuell frihetsberøvelse og innstram-
ming av bruken av glattceller)**

Til Stortinget

Sammendrag

Stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn fremmet 29. januar 2014 følgende forslag:

«Vedtak til lov

om endring i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) skal ny § 180 a lyde:

Den som er pågrepet, skal senest innen 4 timer etter pågrepelsen løslates eller innsettes i fengsel. Likestilt med innsettelse i fengsel er innsettelse i tilsvarende utstyrt celle i politiets lokaler (fengselscelle). Innsatte som av retten ikke er besluttet varetektsfengslet, skal ha rett til å ta imot besøk, til å sende eller motta brev eller telefonsamtaler, og til å ha samkvem med andre innsatte, med mindre påtalemyndigheten har gitt pålegg om annet i medhold av straffe-

prosessloven § 186 annet ledd eller § 186 a. Straffegjennomføringsloven gjelder tilsvarende for innsatte som er pågrepet eller varetektsfengslet. Ved innsettelse i fengselscelle hos politiet skal overføring til anstalt under Kriminalomsorgen skje innen 48 timer.

Beslutning om bruk av sikkerhetscelle i politiarrest (politicelle) treffes av påtalemyndigheten. Straffegjennomføringsloven § 38 annet ledd gjelder tilsvarende for påtalemyndighetens beslutning og løpende vurdering av om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

II

Loven trer i kraft straks.

III

Vedtak til lov

om endring i lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) skal § 47 annet ledd lyde:

Varetektsinnsatte kan overføres til et annet fengsel etter § 14. Overføring til et annet fengsel kan også skje når det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende så langt det passer.

IV

Loven trer i kraft straks.

V

Forskrift av 22. februar 2002 nr. 183 om straffegjennomføring §§ 4-1 og 4-2 oppheves.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn om lov om endringer i lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) og i lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven).

Komiteen er positiv til forslagsstillernes initiativ fordi det reiser en viktig debatt om forholdene i norske politiceller (ofte kalt «glattceller») og om Norges menneskerettslige forpliktelser.

Komiteen er av den oppfatning at det er et problem at et stort antall pågrepne personer holdes i politiceller ut over den minste frist som følger av § 4-1 i forskrift til lov om straffegjennomføring. Komiteen viser til at Norge har høstet kritikk internasjonalt for disse fristoversittelsene.

Komiteen mener at to sentrale grunner til dette problemet er Kriminalomsorgens mangel på varetektsplasser, og at politicellene holder en standard som gjør dem uegnet til opphold ut over en svært kort tidsperiode. Opphold i politicelle over flere døgn har et tydelig preg av isolat. Det er derfor viktig å redusere antallet fristoversittelser for å forhindre unødvendig lange opphold under slike soningsforhold.

Komiteen mener at en økning av antallet varetektsplasser vil føre til en reduksjon – og forhåpentligvis et bortfall – av fristoversittelser.

Dette er et arbeid som regjeringen har startet, og komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, imøteser resultatene av dette arbeidet.

Flertallet erkjenner imidlertid at en økning av antallet varetektsplasser er et arbeid som vil ta tid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet registrerer at justisministeren har utsatt utredning og planlegging av bygging av nytt fengsel på Agder til etter at meldingen kommer til Stortinget, tidligst høsten 2015. Disse medlemmer viser til Prop. 1 S (2013–2014) fra regjeringen Stoltenberg II, s. 68, «Budsjettmessige prioriteringer», der regjeringen vedtok å gå videre med konseptvalgutredning for å bygge ett eller to nye fengsler på Agder, med en samlet kapasitet

på inntil 300 plasser. Denne regjeringen konkluderte videre med å påbegynne tilsvarende utredning for Østlandet og på sikt Vestlandet. Disse vedtakene er kraftfulle grep for å møte utfordringene når det gjelder kapasitet på varetektsiden, og byggingen av nytt fengsel kunne vært påbegynt tidligere.

Disse medlemmer forventer at regjeringen følger opp situasjonen som fristbrudd og utstrakt grad av glattcellebruk medfører, ved å utarbeide regler for utforming av generell cellestandard, både såkalte glattceller og ordinære fengselsceller. Disse medlemmer legger til grunn at regjeringen utarbeider en tidsplan for når reglene skal være ferdige og når celler vil ha utforming i tråd med disse reglene.

Det er komiteens oppfatning at en god løsning på kortere sikt vil være å øke minstestandarden i politicellene, slik at de mange negative effektene av isolatsituasjonen kan reduseres. Det er forholdsvis enkle grep som kan gjøres på politicellene: Vinduer der det er mulig, enkelt møblement, klokker, mulighet for lysregulering, radio, aviser og bøker er tiltak som alle eller hver for seg gi et mindre belastende opphold i politicellen.

Komiteen vil likevel påpeke at selv om standarden økes, må det ikke være et påskudd for at 48-timersfristen oversettes. Det er Kriminalomsorgen, og ikke politiet, som er best egnet til å ta vare på personer som varetektsfengsles.

Komiteen vil bemerke at standarden i arrestene i Norge varierer. I nylig oppgraderte sentralarrestere er forholdene bedre enn i eldre arrestere. En ønsket endring av cellene i arrestene må ikke medføre at det blir færre politiarrestere rundt i landet. Det er viktig at politiet har kort avstand til arrestere, slik at man slipper å bruke unødig mye tid og ressurser på transport av innbrakte og pågrepne personer.

Komiteen erkjenner at politiet fortsatt må ha en del politiceller uten særlig innredning, av hensyn til de innsattes sikkerhet. Dette kan være innsatte som kan skade seg selv eller er ute av stand til å ta vare på seg selv pga. rus eller andre forhold. Det er derfor ikke tilrådelig å avskaffe denne typen politiceller helt.

Komiteen mener at bruk av fengselsceller bør være regelen og glattcelle unntaket.

Komiteen bemerker at dagens samarbeid mellom politiet og Kriminalomsorgen i forbindelse med overføring fra politicelle til varetektscelle har et betydelig forbedringspotensial. Det er komiteens oppfatning at det høye antallet fristoversittelser til dels skyldes manglende koordinering mellom politiet og Kriminalomsorgen. Det bør komme på plass et nasjonalt system som forenkler arbeidet med å finne

ledige varetektsceller. Dette kan eksempelvis koordineres av Kriminalomsorgen.

Komiteen mener at den foreslåtte 4-timersfristen for overføring til alminnelig varetektscelle ikke løser problemene med fristoversittelser. Politiet skal i dag gjøre fortløpende vurderinger av behovet for fengsling, og ofte lenge før det har gått 4 timer. Ved å innføre en 4-timersregel vil det etter komiteens mening kunne bli et påskudd for å utsette avgjørelse om den siktede skal fengsles eller løslates. Det vises også til at perioden etter en pågrepelse kan være uoversiktlig, og en 4-timersregel som den foreslåtte vil kunne fremtvinge avgjørelser fra ansvarlig politijurist som viser seg å være forhastet eller basert på feil grunnlag. En frist vil derfor primært være av symbolsk karakter.

Komiteen mener at det avgjørende må være at politiets behov for å holde en pågrepet person vurderes fortløpende, at politicellenes innredning bedres fra dagens standard, og at overføring til alminnelig varetektscelle skjer så fort som mulig – og strengt innenfor dagens frist på 48 timer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med statsbudsjettet for 2015 vurdere tiltak for å heve kvaliteten på landets glattceller.

II

Stortinget ber regjeringen om å sikre at 48-timersregelen overholdes strengt.

III

Stortinget ber regjeringen å forbedre systemet for overføring av pågrepne fra politiet til Kriminalomsorgens varetektsceller.»

Komiteen mener at ungdom mellom 15 og 18 år ikke skal plasseres på glattcelle, med mindre helt spesielle omstendigheter gjør det nødvendig.

Nødvendighetsvurderingen bør inneholde vurderinger av alternative, egnede plasseringer for unge med store atferdsvansker.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener bruk av fengselsceller, rett til besøk av pårørende og kontakt med arbeidsgiver bør være regelen, slik at unntak må begrunnes.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake på eget måte og snarest mulig med sak om bruk og utforming av glattceller der det fremkommer at:

- a) glattceller som hovedregel ikke skal benyttes, med mindre konkrete vilkår er oppfylt,
- b) bruk av glattcelle skal begrunnes skriftlig av politiet i hver enkelt sak,
- c) barn skal ikke plasseres på glattcelle, med mindre det foreligger særlig tungtveiende grunner,
- d) den innsatte skal som hovedregel ha kontaktmuligheter med pårørende og arbeidsgiver. Unntak fra dette skal begrunnes skriftlig.»

«Stortinget ber regjeringen opprette et sentralt varetektssystem som til enhver tid har oversikt over ledig cellekapasitet.»

«Stortinget ber regjeringen iverksette strakstiltak for å oppgradere flere glattceller med for eksempel klokke, vindu, møbler, og utarbeide en tidsplan for oppgradering.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake på eget måte og snarest mulig med sak om bruk og utforming av glattceller der det fremkommer at:

- a) glattceller som hovedregel ikke skal benyttes, med mindre konkrete vilkår er oppfylt,
- b) bruk av glattcelle skal begrunnes skriftlig av politiet i hver enkelt sak,
- c) barn skal ikke plasseres på glattcelle, med mindre det foreligger særlig tungtveiende grunner,
- d) den innsatte skal som hovedregel ha kontaktmuligheter med pårørende og arbeidsgiver. Unntak fra dette skal begrunnes skriftlig.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen opprette et sentralt varetektssystem som til enhver tid har oversikt over ledig cellekapasitet.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen iverksette strakstiltak for å oppgradere flere glattceller med for eksempel klokke, vindu, møbler, og utarbeide en tidsplan for oppgradering.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med statsbudsjettet for 2015 vurdere tiltak for å heve kvaliteten på landets glattceller.

II

Stortinget ber regjeringen om å sikre at 48-timersregelen overholdes strengt.

III

Stortinget ber regjeringen å forbedre systemet for overføring av pågrepne fra politiet til Kriminalomsorgens varetektsceller.

IV

Dokument 8:20 L (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn om lov om endringer i lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) og i lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) (straffeprosessuell frihetsberøvelse og innstramming av bruken av glattceller) – vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 8. april 2014

Hadia Tajik

leder

Peter Christian Frølich

ordfører